
Куц Л. И. Государственная поддержка хозяйственной деятельности в сфере охраны здоровья.

Обоснована необходимость государственной поддержки хозяйственной деятельности в сфере охраны здоровья. Определены меры такой поддержки, в частности, предоставление налоговых льгот на государственном и региональном уровне, упрощения разрешительной системы в этой сфере хозяйствования, предоставление льготных кредитов. Уточнен порядок применения этих мер.

Ключевые слова: государственная поддержка, охраны здоровья, налоговые льготы, разрешительная система, кредит

Kushch L. I. State Support of Economic Activity in the Field of Health Protection.

The necessity of state support of economic activity is grounded in the field of health care. The measures of such support are certain, in particular, grant of tax deductions at state and regional level, simplifications of the permissive system in this sphere of management, grant of lax credits. The order of application of these measures is specified.

Key words: state support, guard of zdorov'ya, tax deductions, dozvil'na system, credit.

УДК 347.191

Г. Б. Яновицька, М. І. Яговка

Організаційно-правові форми благодійної діяльності

Досліджені проблеми правового статусу благодійних установ та благодійних товариств в Україні. У ній наведено теоретичне узагальнення і нові наукові підходи до визначення організаційно правової форми благодійної діяльності; виділення її істотних ознак; вдосконалення законодавчої моделі та чітке окреслення характерних рис благодійної діяльності.

Ключові слова: благодійництво, юридична особа, благодійний фонд.

Проблематика правових особливостей такого виду юридичних осіб, як благодійні організації, ще не має достатньої теоретичної розробки в юридичній літературі. Це можна пояснити тим, що благодійні організації як самостійний вид юридичних осіб, які мали б цільову спрямованість

© Г. Б. Яновицька, М. І. Яговка, 2008.

здійснення благодійної діяльності, почали відроджуватися лише після проголошення України незалежною державою.

Недосконалість законодавства про благодійні організації і неврегульованість багатьох питань, пов'язаних з їх створенням (наприклад, відсутність тлумачення визначень організаційно-правових форм благодійних організацій), примушує осіб, які бажають займатися благодійною діяльністю в рамках таких організацій, застосовувати аналогію закону чи аналогію права або просто в засновницьких документах займатися нормотворчістю. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема дослідження правових особливостей організаційно-правових форм благодійних організацій.

Різні аспекти проблем, що виникають в процесі створення, функціонування та припинення благодійних юридичних осіб, в різний час були предметом численних наукових праць: Н. Ю. Беляєва, Л. Е. Бідного, В. І. Борисової, М. І. Брагінського, С. М. Братуся, С. В. Вороніна, Ю. С. Гамбарова, Е. Н. Гендзехадзе, П. І. Георгієвського, В. І. Герьє, А. Г. Гойхбарга, А. О. Гордона, О. В. Дзери, К. В. Ільїнського, О. С. Йоффе, В. В. Качанова, Т. П. Коржихіна, Н. В. Козлова, Г. В. Кравченко, І. Ю. Краська, Н. С. Кузнєцової, Г. А. Кудрявцева, О. Ю. Литвиної, Е. Д. Максимова, А. І. Маляєва, Н. Н. Міщенко, Р. Л. Нарішкіна, Т. Т. Попова, О. А. Пушкіна, П. І. Седугіна, А. А. Симоніна, І. С. Соколова, І. В. Спасибо-Фатєєвої, А. Д. Степанського, Д. Т. Субботіна, Є. А. Суханова, Я. М. Шевченко, А. Є. Шерстибітова, Г. Ф. Шершеневича, Д. В. Шутько, Л. І. Щеннікова.

Метою є комплексний аналіз генезису, становлення та цивільно-правового статусу благодійних установ та благодійних товариств як самостійних суб'єктів цивільних правовідносин. Для досягнення вказаної мети визначені наступні завдання: проаналізувати і визначити конкретні організаційно-правові форми благодійної діяльності в Україні, сформулювати та обґрунтувати їх поняття.

Організаційно-правова форма будь-якої юридичної особи має декілька ознак. По-перше, це типова модель організації, яка визначає найбільш характерні, істотні її ознаки як суб'єкта права. По-друге,

кожна організаційно-правова форма складається з декількох елементів, які є незмінними для даної організаційно-правової форми. По-третє, вона закріплюється нормами права. Організаційно-правова форма – це закріплена нормами права модель юридичної особи певного виду, що втілює її істотні ознаки. Такими є ознаки, які в сукупності дають уявлення про тип організації, вони ж є елементами організаційно-правової форми юридичної особи: 1) мета юридичної особи; 2) склад засновників; 3) правовий режим майна юридичної особи; 4) організація управління; 5) права та обов'язки засновників; 6) умови відповідальності юридичної особи. Отже, організаційно-правова форма юридичної особи – це закріплена нормами права модель юридичної особи певного виду, що визначає її мету, склад засновників, правовий режим майна, організацію управління, права та обов'язки засновників та умови її відповідальності.

В літературі висловлено декілька поглядів на цю категорію. На думку В. П. Мозоліна, організаційно-правова форма – це типова модель, яка є основою для побудови та існування як внутрішньої організації підприємства, так і в певній мірі його зовнішніх зв'язків. І. Ф. Севрюкова вважає, що організаційно-правова форма – комплекс правових норм, що визначають відносини між учасниками підприємства і разом з оточуючим середовищем та рештою юридичних та фізичних осіб. Найбільш правильно видається точка зору С. Е. Жилінського. Він визначає організаційно-правову форму як концентроване втілення сутнісних організаційних і правових ознак, які є спільними для юридичних осіб різних видів. Але й ця позиція підлягає уточненню, оскільки не відображає спосіб закріплення організаційно-правової форми.

Можна погодитись з вченими, які вважають, що юридичні особи повинні визнаватися суб'єктами лише за умови їх створення в певній організаційно-правовій формі, санкціонованій законом, перелік яких має бути вичерпним. Лише ті організації, які створені у передбаченій законом формі, можуть бути визнані юридичними особами. В цьому і полягає її правове значення.

Закон України від 16 вересня 1997 року «Про благодійництво та благодійні організації» визначає такі організаційно-правові форми благодійних організацій:

- членська благодійна організація;
- благодійний фонд;
- благодійна установа;
- інші благодійні організації (фундації, місії, ліги тощо)[1].

Але цей нормативний акт не наводить їх характеристики. Цю проблему неодноразово порушували такі правознавці як В. Серьогін, Р. Майданик, А. Ткачук та інші. Але, не зважаючи на це, зміни до Закону від 16 вересня 1997 р. № 531 не внесені й дотепер, а роз'яснень Міністерства юстиції України з цього приводу нема. Тому засновники хоча й створюють благодійну організацію в конкретній формі, проте не можуть врахувати в низці випадків її специфіки. Усе це призводить до того, що на практиці всі вітчизняні благодійні організації (незалежно від того, засновуються вони у формі фонду, членської організації, установи тощо) без урахування специфіки обраної організаційно-правової форми дуже схожі одна на одну.

В Законі «Про благодійництво та благодійні організації» під терміном «членська благодійна організація» законодавцем напевно розуміється звична для нас «громадська організація», поняття якої наведено в Законі України «Про об'єднання громадян» [2]. Можна нагадати, що громадською організацією є об'єднання громадян, створене для задоволення та захисту своїх законних, соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. Таким чином, мета діяльності громадської і благодійної організації практично ідентичні. Аналіз Закону «Про об'єднання громадян» не дозволяє однозначно визначити статус громадських організацій як різновиду благодійної організації, що відповідало би загальноприйнятій світовій практиці розумінню благодійності. У зв'язку з цим, не можна погодитися з думкою вченого С. Козьякова [3, с. 11], що благодійні і неприбуткові організації – це не одне і те ж в правовому відношенні. Незважаючи на явну схожість цих форм в Законі відсутнє положен-

ня, яке заперечує чи підтверджує благодійний статус громадських організацій. Очевидно, автори Закону не знайшли адекватного рішення проблеми відношення статусу громадських організацій, з концепцією благодійності як всеохоплюючої системи неприбуткової діяльності.

Проаналізувавши Цивільний Кодекс (ЦК) України, можна визначити, що благодійні організації можуть створюватися як у формі невідприємницького товариства (членська благодійна організація), так і у формі невідприємницької установи (благодійний фонд і благодійна установа). Оскільки форма невідприємницького товариства відповідно до ЦК припускає особисту участь у його діяльності всіх учасників, то членська благодійна організація, що також будується на принципі участі членів у її діяльності, поглинається поняттям «невідприємницьке товариство», що є родовим.

Єдина відмінність благодійного фонду від членської благодійної організації полягає в складі його засновників. Благодійний фонд може засновуватися як фізичними, так і юридичними особами. За правовими ознаками благодійний фонд є різновидом невідприємницьких товариств, передбачених Цивільним кодексом України.

Благодійну мету в своїй діяльності мають і інші невідприємницькі організації, які умовно можна поділити за відповідними напрямками діяльності:

- освітньо-виховні заклади, можливість створення яких передбачено Законом України «Про освіту» [4];
- об'єднання громадських організацій споживачів, створених у відповідності до Закону України «Про захист прав споживачів» [5];
- молодіжні громадські організації, діяльність яких регулюється Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»[6];

Ознакою, яка визначає правовий статус невідприємницьких організацій і об'єднує їх в єдину систему, є наявність в їх діяльності благодійної мети. За цим критерієм неприбуткові організації можуть бути об'єднані в систему квазіблагодійних організацій. Це дозволяє чітко виділити ієрархію і підпорядкований характер взаємодії між

Законом України «Про благодійність і благодійні організації», який визначає правові основи діяльності благодійних організацій, і між іншими спеціальними законодавчими актами, регулюючих особливості правового режиму різних невідприємницьких організацій.

У відповідності з вище викладеним, повинна бути проведена перевірка відповідності всього законодавства, яке регулює створення і діяльність невідприємницьких організацій, Закону України «Про благодійність і благодійні організації»[3, с. 11-12].

Благодійна установа є незаслужено забутою і, як результат, недостатньо розробленою в теорії цивільного права організаційно-правовою формою юридичної особи. Для дослідження його сутності можна використати визначення поняття «установа», наведеного в ЦК (ч. 3 ст. 83 ЦК), «як організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна»[7]. Таким чином, наявність благодійної мети перетворює будь-яку установу в благодійну.

Засновниками благодійної організації можуть бути громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, які досягли 18 років, а також юридичні особи незалежно від форм власності, за винятком органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також державних і комунальних підприємств, установ, організацій України, що фінансуються з бюджету [1].

ЦК не допускає участь засновників в управлінні установою. На жаль, Закон не врахував цю некорпоративну особливість установи. Так, текст Закону дозволяє засновникам благодійної установи як однієї із різновидностей благодійної організації без обмежень здійснювати повноваження по управлінню нею. А саме, засновники затверджують благодійні програми, формують органи управління організацією, вирішують питання, віднесені Законом і статутом благодійної організації до їхньої компетенції.

У зв'язку з цим пропонується доповнити Закон наступними визначеннями організаційно-правових форм благодійних організацій:

- *Членська благодійна організація* – одна з форм невідприємницьких товариств, заснована на добровільному членстві фізичних осіб і створена шляхом внесення вступних внесків з метою здійснення благодійної діяльності. Її ознаки – це наявність членства; засновники – тільки фізичні особи; обов’язковість сплати вступних і членських внесків; виключно грошова форма для вступних і членських внесків; добровільний вступ у члени організації і вихід із неї; відсутність майнових прав у членів на майно (тобто внески), передане ними в членську благодійну організацію; особиста участь в управлінні благодійною організацією.
- *Благодійний фонд* – організаційно-правова форма благодійної організації, що не має членства, створюваний фізичними і (або) юридичними особами шляхом об’єднання (виділення) майна з метою здійснення благодійної діяльності. Ознаки благодійного фонду: відсутність членства; засновниками можуть виступати фізичні і (або) юридичні особи; засновники не беруть участі в управлінні фондом; обов’язок засновників сформулювати майно фонду при його створенні; фонд стає власником майна, переданого йому засновниками під час створення. В. О. Чепурнов у своїй праці «Правовий статус благодійних установ та товариств за законодавством України» розглядає благодійний фонд не в якості самостійної організаційно-правової форми юридичної особи, а лише як різновид установи, що утворюється за рішенням фізичних та (або) юридичних осіб шляхом передачі ними у власність третіх осіб майна або майнових прав задля здійснення благодійної діяльності [8, с. 6].
- *Благодійна установа* – організаційно-правова форма благодійної організації, що створюється фізичними і (або) юридичними особами, які передають їй майно у власність, і яка спеціалізується на виконанні робіт і наданні послуг у благодійній сфері. Благодійна установа може бути створена й однією особою. Ознаки: засновники – фізичні і (або) юридичні особи, у т. ч. засновником може бути й одна особа; засновники устано-

ви не беруть участі в її управлінні; створюється на підставі індивідуального або спільного установчого акта, складеного засновниками; спеціалізований характер благодійної діяльності (школи, майстерні, центри – створюються для виконання робіт і надання послуг у благодійній сфері) [9, с. 5].

До організаційно-правових форм благодійних організацій Закон «Про благодійництво та благодійні організації» відносить також фундації, місії ліги та інші форми за вибором засновників (засновника).

Провівши такий короткий огляд організаційно-правових форм благодійних організацій, визначених Законом України «Про благодійництво та благодійні організації» слід зазначити, що прогалини і неузгодженість норм Закону, недостатня розробленість наукової концепції і теоретичної моделі призводить до зниження ефективності діяльності благодійних організацій і не дозволяє їм виконувати свою основну місію.

Список використаних джерел

1. Про благодійництво та благодійні організації: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №46. – С. 292.
2. Про об'єднання громадян: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №34. – С. 504.
3. Майданик Р. О статусе благотворительных организаций в Украине / Р Майданик. // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1998. – №8. – С. 10-13.
4. Закон України від 23 березня 1996 року «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 21.
5. Закон України «Про захист прав споживачів» від 1 грудня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. 2006. №7. – С. 84.
6. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1993. – №16. – С. 167.

7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40-44. – С.356.
8. Чепурнов В. О. Правовий статус благодійних установ та товариств за законодавством України : авторефер. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / В. О. Чепурнов ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. –К., 2004. – 19 с.
9. Літвіна О.Ю. Правове положення благодійних організацій в Україні : авторефер. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О. Ю. Літвіна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2003. – 21 с.

Яновицька Г. Б., Яговка М. І. Организационно-правовые формы благотворительной деятельности.

Исследованы проблемы правового статуса благотворительных учреждений и благотворительных обществ в Украине. В ней приведено теоретическое обобщение и новые научные подходы к определению организационно правовой формы благотворительной деятельности; выделение ее существенных признаков; совершенствование законодательной модели и четкое очерчивание характерных черт благотворительной деятельности..

Ключевые слова: организационно-правовые формы, благотворительная организация, юридические лица, членская благотворительная организация, благотворительный фонд, благотворительное учреждение.

Yanovytska G. B., Yagovka M. I. Organizational-Legal Forms Charitable Activity.

The problems of legal status of eleemosynary establishments and benevolent societies are probed in Ukraine. In it theoretical generalization and new scientific going is resulted near determination organizationally of legal form of eleemosynary activity; selection of it substantial signs; perfection of legislative model and clear outlining of the personal touches of eleemosynary activity.

Key words: organizational-legal forms, charitable organization, juridical persons, membership charitable organization, charitable fund, charitable institution.